

התשמע קולי? מחקרים חדשניים בתרפיה במוסיקה

בעריכת: פרופ' דורית אמיר וד"ר כוכבית אלפנט

מאת: מיקי מנטש, תרפיסטית במוסיקה מ.א., מדריכה רשומה.

כמחויב המציאות: וזהו מה שעושה את המציאות הזאת לבלתי מובנת. הוא מביא כדוגמה, את סיפור אהבתו של יעקב אבינו ליוסף ומדגיש את משמעותה של אותה אהבה, שבעקבותיה, התגלגלו הדברים וירדו אבותינו למצרים. ומן הצד השני, מציין, שאין מובן לשאלה, בכמה אחוזים רבה אהבתו של יעקב ליוסף מאהבתו לנפתלי, או איזה הפרש, מבחינת סדר גודל היה בין שתי אהבות אלו. "נמצאנו למדים שאי אפשר להפעיל לגבי המציאות הפסיכית, את הגישה הכמותית המדעית. כי תוכני המציאות הפסיכית הם איכויות ולא כמויות, ואין איכות ניתנת לפירוק לכמויות או לאנאליזה במושגים כמותיים. בסופו של דבר נמצא שלפחות בשני דברים שהם עקרוניים ויסודיים, חורגת המציאות הפסיכית במתודה המדעית: שתכניה שייכים לרשות היחיד ולא לרשות הרבים של הידיעה וההכרה, ושאינם ניתנים למדידה ולהעברה כמותית. הטיפול בתכנים ובתופעות של המציאות הפסיכית ... הוא קשה ואולי מן הנמנע משום שאי אפשר כלל להציג את השאלות האלה כשאלות מדעיות". ובסיום המאמר הוא כותב: "ההצמדה של המציאות הפסיכולוגית את המציאות הפיסיולוגית- לא זו בלבד שאינה מובנת, אלא אף לא ניתן להציגה כבעיה על רקע המתודה המדעית ובמסגרתה".

פרופ' לייבוביץ סובר כי תוכני המציאות הפסיכית אינם ניתנים לפירוק לכמויות או לאנאליזה ויתרה מכך, הוא טוען כי אי אפשר כלל להציג את השאלות במישור הפסיכי כשאלות מדעיות.

ייחודיותו של ספרן של פרופ' דורית אמיר וד"ר כוכבית אלפנט, הוא בכך שהוא כן מביא בפנינו את ההתבוננות על המציאות הפסיכולוגית בהסתכלות מחקרית-מדעית, רחבה ומקיפה. אפשר לומר: "הוליסטית". המחקרים המובאים בו, מדגישים את הצורך באבחון וטיפול מבוסס מחקר ומדגימים כיצד הדבר מתרחש בפועל. גישות המחקר המגוונות המובאות בספר, מחקר איכותני ומחקר משולב שיטות, משלימות זו את זו ומדגימות את הלגיטימיות של השימוש בהן לא פחות מהמחקר האמפירי. ניתוח הנתונים במחקרים השונים

ספרן החדש של פרופ' דורית אמיר ושל ד"ר כוכבית אלפנט, הוא ספר אנתולוגי ראשון מסוגו היוצא לאור בשפה העברית. זהו ספר המאגד בתוכו מחקרים חדשניים מעבודתם של תרפיסטים במוסיקה, המביאים את חומרי ונושאי מחקרם מתוך שדה הטיפול. המחקרים, נעשו בארץ ומעלים שאלות ונושאים מהותיים שצמחו מתוך העבודה הטיפולית. הספר מחולק לשלושה שערים. שער ראשון: מעולמם של פעוטות, ילדים ומתבגרים. שער שני: מעולמם של מבוגרים ושער שלישי: מעולמם של מטפלים במוסיקה.

שמו של הספר: התשמע קולי? - מזמין את הקורא, לשמוע- להקשיב. העורכות, באמצעות הבאת המחקרים, פותחות בפני הקורא את דלת חדר- הטיפולים, ומזמינות אותו להקשיב, לראות, לחוש, ומתוך כך להבין טוב יותר, את מהות הטיפול במוסיקה. קשת המחקרים המגוונת שנפרשת מול הקורא, מאפשרת הבנה מעמיקה של המתרחש במרחב הטיפולי, והמחקרים המובאים מתוך חדר הטיפולים שופכים אור על המעשה הטיפולי, המוגש מעצם היותו במסגרת "מחקר" באופן שיטתי וברור.

וכאן נשאלת השאלה: מהו אותו קול הבוקע מפנימיותו של המטופל? האם וכיצד ניתן למדוד אותו? באיזה כלים אפשר להשתמש על מנת להעריך את משמעותו? ובמילים אחרות: מהו מקום המחקר על הטיפול? האם ניתן לחקור את התהליכים המתרחשים בטיפול רגשי, כמו בכל חקירה כמותית מדעית? האם הטיפול הרגשי צריך להיות מבוסס על עובדות שנמצאו במחקר? או שמא, מעצם היותו טיפול בסובייקט, הוא קרוב יותר לעולם של יצירה סובייקטיבית, שאמצעי הערכתה והבנת משמעויותיה צריכים להיעשות בדרכים שונות לגמרי.

פרופ' ישעיהו לייבוביץ, במאמרו "המוח והתודעה" שפורסם במדע, י"ד, חוברת 5/6, 1970 וגם בספר בין מדע לפילוסופיה, מנתח את הבעיה הפסיכופיסיית. לדבריו: "... למרות היעדר של קשר מחויב - ההיגיון בין העולם הפסיכי ובין העולם הפיסי- יתר על כן, למרות היעדר כל אפשרות לתאר קשר ביניהם- הרי מבחינה אמפירית קשר זה נראה לנו קיים במוחנו

אך, בצד הדגשת חשיבות המחקר ותרומתו, עלינו, המטפלים במוסיקה, להמשיך לספק למטופלינו את המרחב הפוטנציאלי המיוחד, האישי, הסובייקטיבי, היצירתי, והמוסיקלי המיוחד להם. עלינו, להמשיך לשמור מקום נרחב לחופש הבעה ויצירה מוסיקלית, נקייה מפרשנות, בדיקה וחקירה, שתעשיר את עולמם ותשפר את איכות חייהם.

אני ממליצה לקהיליית התרפיסטים במוסיקה, לקהילת המטפלים בכללותה, לצוותים חינוכיים ולמוזיקאים, למורים למוסיקה ומוזיקולוגים, ולכל המתעניין בתחום הטיפול במוסיקה, לקרוא את הספר ולהתרשם מהמחקרים המוצגים בו.

אני שותפה לתקוותן של העורכות, שהפלורליזם המוצג בספר זה, יעודד מחשבה ושיח הקשורים לשלושת תחומי הדיסציפלינה של תרפיה במוסיקה- פרקטיקה, תאוריה ומחקר- ויעודד תרפיסטים לבצע מחקרים בתרפיה במוסיקה.

המודגמים בספר נעשה באמצעות שילוב מתודות איכותניות וכמותיות. כלי המחקר כוללים ראיונות פתוחים וחצי מובנים והניתוחים כוללים ניתוח תוכן וכמובן ניתוח מוסיקלי. הספר מביא, תמונה רחבה הכוללת שיטות מחקר מגוונות, עיסוק באוכלוסיות טיפוליות רבות, ודרכי חשיבה יצירתיות של מטפלים- חוקרים, המתבטאות בתכנים ובצורת הכתיבה של כל פרק ופרק.

כתרפיסטית במוסיקה, הקריאה- העשירה אותי והרחיבה את נקודות מבטי על דרכי הערכת הטיפול. פרשה בפני, אופני טיפול מגוונים, וחזקה בי את ההכרה בכוחו של הטיפול וסגולותיו.

כמו כן, אני סבורה כי פרישת המחקרים, ושימת הדגש ה"מדעי", פותח אפשרות לשיח בשפה אחרת, " לא טיפולית", עם גורמים שלעיתים מטילים ספק בעבודה הטיפולית. הצגת החקירה על כל מימדיה, שיטותיה ומרכיביה והשימוש המחבר בין המחקר הכמותי, האיכותני והמשולב, ממצב את הטיפול והופך אותו מקצועי יותר.